

УДК 340.12

В. О. Захарова, здобувачка

ЗАХІДНА ЕКОПРАВОВА МЕНТАЛЬНА ТРАДИЦІЯ

Проаналізовано феномен західної екоправової ментальної традиції і висунуто пропозиції щодо використання її кращих елементів для формування системи екоправового виховання в сучасній Україні.

Ключові слова: екософія права, природний спільносвіт, екоправова ментальність, екоправове виховання.

Актуальність теми. Серед комплексу глобальних проблем все більшої значущості набуває проблема взаємодії сучасної цивілізації з Природою. Екологічні негаразди ведуть рахунок на десятиріччя свого статусу глобальних, тобто таких, що загрожують населенню всієї планети.

У пошуках виходу з кризового становища світове наукове співтовариство зверталось до аналізу різних аспектів людського буття, через якісні зміни яких можна було б сподіватися зупинити, а в подальшому попереджувати катастрофічні загрози, що їх породила техногенна цивілізація. Серед цих аспектів як об'єкт дослідження викликає зацікавленість така фундаментальна складова образу людини, за допомогою якої можна охарактеризувати як окрему особистість, так і велику історично сформовану спільність людей — менталітет, або ментальність.

Багатовікова історія людства, незважаючи на глобалізаційний процес, що набирає обертів, досі забезпечує поєднання в сучасному соціумі різних, досить сталих типів ментальності. Порівнюючи їх, можна знайти діаметрально протилежні риси, але глобальні проблеми, і серед них проблема захисту довкілля, на сьогодні зачіпають представників усіх національностей, рас чи конфесій, оскільки вона стосується, так би мовити, генерального визначення людської домівки, а саме: збереження життя на планеті взагалі, вирішення питання буття як такого.

Стан наукової розробленості проблеми. Останніми десятиріччями вже чимало вчених обирали об'єктом своїх досліджень західноєвропейську екоментальну модель, а саме досліджували феномен людини-громадянина розвиненої держави з точки зору специфіки сприйняття нею екологічної ситуації, що склалася. Такі дослідження цікавлять не тільки табір так званих екологів (які підкреслюють необхідність свідомих самообмежень економічного характеру з боку кожного громадянина заради комплексного і довгострокового екологічного та соціального оновлення держав і світу в цілому), а й антиекологів з їх переконанням у тому, що сучасний економічний та науково-технічний потенціал окремих країн дасть змогу попередити глобальну економічну

кризу [1, с. 48]. Так чи інакше, ці вчені апелюють у своїх доробках до особливостей менталітету західної людини як до чинника, що має змогу значною мірою «задати напрям» комплексу заходів щодо подолання кризових явищ. Адже ментальність — це загальний духовний настрій, відносно цілісна сукупність думок, вірувань, духовних навичок, яка створює картину світу і зміцнює єдність культурної традиції [2, с. 320]. Відповідно екоментальність характеризує типові для кожної людської спільноти навички сприйняття та усвідомлення довкілля, свого місця у ньому, тобто відношення «людина—Природа».

У контексті викладеного, *метою* статті уявляється спроба висвітлити особливості сприйняття та вирішення питання щодо небезпечності екологічної кризи на тлі розмаїття соціокультур, різниці у світосприйнятті репрезентантами різних типів ментальності на прикладі західної екоментальної традиції. Така спроба здійснюється у межах оптимізації останнім часом пошуків концепції, яка могла б лягти в основу оновлення свідомості громадян нашої країни, що вже надто довго перебуває у перехідному стані.

Аналіз проблеми. Коли декілька десятиріч тому фахівці у галузях екології, біології, генетики, філософії, етики та права писали про небезпечність швидкого руху людства до екологічної кризи, тоді вже фактично сформувався каркас теоретичної філософії Природи з адекватними часу невтішними передбаченнями [3—7]. Зараз маємо вже цілу плеяду науковців, волюючих до розвитку практичної філософії Природи як єдиного можливого виходу зі світової екологічної кризи. При цьому вихід за допомогою філософії бачиться не тільки в побудові етичних максим, а й глибокому філософсько-політичному та правовому аспектах. Йдеться про побудову фундаментального екоконцепту, котрий мав би у своєму арсеналі принципово нову методологію, яка у свою чергу забезпечила б екофільну рефлексію власної діяльності та поведінки суб'єктів на всіх рівнях їх життєдіяльності — від системи державного управління до побутових відносин.

Дослідження західної традиції видається цікавим з огляду на те, що багато країн світу, в тому числі низка країн колишнього СНД, тривалий час мала й має зараз західноцентристську орієнтацію розвитку як взірць успішності й перспективності. Існує стале уявлення, причому не тільки на рівні побутової свідомості, а й у наукових колах, що запорукою успіхів у побудові ефективної державної політики і правової держави є наслідування західного способу життя. Тож хотілося б дослідити, якими рисами характеризується екологічний аспект ментальності «західної» людини і як бачить стан речей вона сама, на прикладі аналізу праць декількох визнаних філософів, які не один десяток років переймаються цією проблемою і є визнаними авторитетами у цій галузі знань. Перспективним видається аналіз праць Вітторіо Гьосле [8], Ганса Йонаса [9], Клауса Міхаеля Маєр-Абіха [10] та інших екофілософів. Цінним

в їх роботах є те, що самі репрезентанти певної ментальності роблять висновок про переваги, а більшою мірою вади свого історично сформованого типу мислення і пропонують з урахуванням цього шляхи усунення цих вад.

У рамках практичної філософії Природи, яка увійшла у стан інтенсивного розроблення, згадані автори мають міркування, що різняться алгоритмом бажаних дій або розстановленням акцентів щодо певних питань, але сходяться в одному — *життєво* необхідною є зміна свідомості, яка і стане запорукою з початку ефективних та оперативних дій щодо гармонізації відносин людини та її соціуму з Природою, а згодом — і сталій моделі життєдіяльності, *звичайного* для кожного індивіда способу життя.

Серед загальних рис, притаманних розробкам названих науковців, можна відмітити: значну занепокоєність тим, що та раціональність, яка, підкоряючись законам формальної логіки, притаманна людині західного типу і сприяє розвитку людства в технічному плані, є хибною і веде до катастрофічних наслідків; ставлення людини до природного світу як до своєї власності з відповідним розумінням свого права розпорядження його ресурсами, коріння якого вбачається у філософії класичного раціоналізму; пошуки ідеалу людського буття, критерієм якого слугуватиме гармонійність відносин людини та її соціуму з Природою; побудову з початку в теорії шляху, який би привів до такого ідеалу; нарешті, побудову теорії відповідальності людини за збереження і захист Природи, зміст якої виражав би насправді гуманне позиціонування людиною себе як суб'єкта в єдиному природному світі — так званому «спільноsvіті» (термін К. М. Маєр-Абіха [10, с. 8]).

Почнемо з того, що кожний з цих поважних учених, міркуючи про природу сучасної людини, визначає як один з її фундаментальних аспектів егоїзм. Так, К. М. Маєр-Абіх, характеризуючи сучасне суспільство як суспільство суцільного споживання, вимальовує репрезентанта такого суспільства як істоту з раціоналістичним світосприйняттям, що звикла жити *за рахунок* Природи, не відчуваючи необхідності не тільки щось робити *для* неї самої, а й принаймні *не* робити чогось їй на шкоду. Він наголошує на тому, що західні розвинені країни не можуть повністю слугувати взірцем для менш розвинених, бо саме за добробут і розвиненість перших планета платить занадто дорогу ціну. Цей екософ використовує у зазначеному сенсі формулювання «за рахунок третього світу, світу прийдешніх поколінь і природи загалом» [10, с. 15]. Такий порядок речей він називає «абсолютизмом Пересічної людини», а можливий розвиток у такому ж темпі змальовує фразою: «Поступ, що ґрунтується на панівній раціональності і щонайменш пов'язаний з новими орієнтаціями, є рухом до безодні, хоча й у дедалі ліпшому взутті» [10, с. 43].

Але, критикуючи західноєвропейське суспільство, К. М. Маєр-Абіх зовсім не має за мету заявити, що людина аж ніяк більше не здатна взаємодіяти з Природою, крім як хижо її експлуатувати. Він стверджує, що світ із людьми є набагато кращим, ніж світ без людей. Вчений обґрунтовує нагальну потребу

здійснення повороту в суспільній свідомості, яку він називає «прекрасною революцією», повстанням на захист Природи [10, с. 39].

К. М. Маєр-Абіх, спираючись на вчення німецького етолога і біолога Я. Юкскюля про окремі власні світи сприйняття кожного біологічного виду, в тому числі людини, робить висновок про те, що сучасні проблеми довкілля є проблемами сприйняття, бо відсутність зв'язку між помічанням та дією, чим і є по суті сприйняття, невідворотно веде до хибної діяльності. Причина ж викривленого сприйняття полягає в тому, що людина, мислячи себе не частиною Природи, а лише чимось стороннім, «сусіднім», не реагує чуттєво на негативні, болісні зміни у природному середовищі, які сама ж і продукує, а отже, не відчуває і стурбованості, потрібної для пробудження корисної, екофільної ініціативи, не спроможна на елементарне передбачення наслідків своїх дій за рамками власного «довкілля». Ось чому аргументи, навіть дуже вагомі, не діють, бо відсутня емоційна готовність керуватися ними, і тому словосполучення «усвідомлення загрози» залишається тільки словосполученням, не здатним скерувати поведінку.

Екофільно переорієнтована ж свідомість допоможе перетворити звичайного, класичного споживача на екологічно орієнтованого споживача. Нерозумними видалися б закляти звести споживання зовсім нанівець, оскільки споживання як таке є органічним принципом природного устрою. Але коли цей процес супроводжуватиметься хоча б вдячністю і роздумами про його доцільність у загальноприродному масштабі, ми матимемо право додати до споживання префікс «еко». Це означатиме, що репрезентант оновленого суспільства здійснюватиме діяльність, сповнену поваги до власного сенсу довкілля інших живих істот. Передумовою такої діяльності й слугуватиме збігання світу помічання і світу дії, тобто відродження сприйняття.

Теорія відродженого сприйняття ідеально проектується у понятті «спільносвіт» (Miltwelt), яке є одним з центральних понять у вченні К. М. Маєр-Абіха. Спільносвіт формується в результаті переходу від людської спільноти як чогось відстороненого від Природи до такої системи, в якій людство, будучи органічною частиною біосфери і, що важливіше, відчуваючи себе саме частиною цілого, змінило б роль постійного подразнювача природного тіла на роль вдячного користувача, до такого рівня буття, яке б співіснувало з буттям інших живих істот з урахуванням їх власної доцільності, а не доцільності їх буття з точки зору користі для людини.

Надзвичайно важливе місце у роботах К. М. Маєр-Абіха посідає концепція відповідальності, якою фактично просякнута вся його практична філософія Природи. Аналізуючи історію людства, він вимальовує вісім типів відповідальності у відносинах людини із навколишнім світом. Перші з них, від егоцентризму до антропоцентризму, вже мали місце у процесі розвитку людства, а останні є нарисом перспективи успішного розширення кола відповідальності людської спільноти під час руху до створення природного спільносвіту аж

до рівня фізіоцентричного змісту, який означає розширення її до відповідальності за світ як цілісність. Учений підводить нас до того, що коли людина дивитиметься на світ з позиції фізіоцентризму, вона відчуватиме, що «не людина є мірою всіх речей, а все, що існує з нами, є мірою нашої людяності» [10, с. 96]. Ми відповідальні за Природу і перед нею не тільки за те, що *нами* створено, а й через те, що сама вона створена не нами і подальші покоління мають рівне із нами право існувати в такому середовищі, що веде і до відповідальності *задля* збереження життя у природному спільноствіті.

Для того щоб змальований концепт з оновлених відчуттів, розширеної змістовно відповідальності і впевненого бачення як генеральної мети створення єдиного спільноствіту скоріше став скеровувати поведінку громадян, К. М. Маєр-Абіх убачає правові норми як регулятор відносин між людьми, що відповідно до розширення кола відповідальності буде розширюватиме й сферу свого регулювання. Екософ наголошує на важливості створення комплексу правових норм, у першу чергу на рівні Основного Закону держави, які закріплювали б статус людини як частини цілісності, котрою є Природа. Поступова ж екстраполяція таких настанов у процес державотворення дала б змогу піднятися від соціальної держави, яка відмовляється від експлуатації людини людиною, на вищий щабель держави в Природі, в якій вже не сприймається експлуатація її людиною. Внесення положень про створення природної держави до Конституції може слугувати вагомим чинником прискорення розвитку суспільної свідомості в напрямку її тотальної екологізації. Треба зазначити, що в Німеччині, і багато в чому саме завдяки участі К. М. Маєр-Абіха у складі різноманітних експертних комісій при парламенті держави, настанову про формування природної держави було закріплено саме на конституційному рівні у такому вигляді: «Реалізуючи в рамках конституційного ладу законодавчу владу і забезпечуючи здійснення виконавчої та судової влади згідно із законом і правом, держава, усвідомлюючи відповідальність перед майбутніми поколіннями, захищає природні засади життя» (ст. 20 а) [11]. Саме завдяки внесенню цієї статтею змін до Основного Закону Німеччина вважається країною, яка на сьогодні більше за інші країни світу просунулася шляхом екологізації життя своїх громадян.

В. Гьосле, обираючи у праці «Філософія і екологія» [8] об'єктом дослідження західноєвропейську особистість як класичного представника технократичного суспільства, що стоїть на трьох «китах» — науці, техніці та господарстві, пише про небезпечність універсалізації прийнятих на Заході життєвих стандартів, оскільки це є в першу чергу стандарти споживання, які мають глибокий екофобний зміст.

На кшталт того, як К. М. Маєр-Абіх звертається до вивчення сфер відчуття, сприйняття та помічання, В. Гьосле бачить проблему слабкої чуттєвості до загроз екологічних катастроф у розриві на мотиваційно-психологічному рівні, який трапляється через те, що розвиток сучасної техніки радикально

перевищує здатність людського уявлення. Тобто, людину оминає усвідомлення реальності деяких процесів: «Наприклад, хто здатен уявити, що вийде з заритого у землю плутонія, якщо відомо, що через 24 000 років половина цієї високотоксичної речовини ще залишатиметься у ґрунті?» [8]. Такий розрив на мотиваційно-психологічному рівні помітний і при спробі уявити собі проміжки часу, в які ті чи інші рокові процеси мають привести до катастрофи. За відсутності усвідомлення того, що такий час може настати і кожна наша екофобна дія, навіть видаючись незначною, стає краплинкою у нищівному потоці споживацьких дій, цікаво кореспондує при цьому думці, згідно з якою «навіть якщо я перестану чинити певним чином, то всі інші ж продовжать, і моя активність аж ніяк не попередить парниковий ефект на планеті» [8].

Цікавими видаються роздуми В. Гьосле у напрямі побудови концепції відповідальності. Якщо К. М. Маєр-Абіх говорить про необхідність розширення кола відповідальності, то В. Гьосле зазначає, що представникам сучасного індустріального суспільства заважає усвідомити хибний напрям розгортання взаємодії з Природою знищення колективною аморальністю *почуття безпосередньої відповідальності*, оскільки людина не бачить безпосередніх наслідків своєї поведінки.

Звинувачуючи сучасне індустріальне суспільство, а відповідно і його репрезентантів — носіїв західного типу ментальності у хижацькому використанні Природи, В. Гьосле зовсім не намагається визначити корінням зла людське «раціо» як таке. Ні, він доходить висновку, що сучасна технократична епоха характеризується неправильним співвідношенням цільової та ціннісної форм раціональності. Інакше кажучи, накопичена поколіннями попередників мудрість пригнічується споживацькими стандартами. Це явище екософ вважає глибинною причиною екологічної кризи.

У пошуках виходу з ситуації, що склалася під уже відомим гаслом «Світ з людьми є кращим, ніж світ без людей», вчений наголошує на необхідності зміни економічної парадигми шляхом посилення акценту на її екологічній складовій. Забезпечення цього покладається на таку економічну політику, яка буде в змозі зберегти природні основи нашого життєвого простору в найбільш широкому розумінні.

Природно, думка про те, аби домогтися формування екологічно орієнтованої економіки шляхом її свідомого самообмеження, грішить зайвим оптимізмом, бо суперечить самій сутності техногенної економіки. Проте на роль такого обмежувача знов висувуються правові норми, які за допомогою системи санкцій та дотацій в змозі увести економіку в потрібні рамки. Річ у тім, що В. Гьосле досить переконливо доводить можливість принципового примирення економіки та екології через спільні для обох цих сфер людського буття фундаментальні характеристики — продуктивність та бережливість.

Ще один видатний екософ сучасності Г. Йонас — фундатор етики для науково-технічної цивілізації дає нам привід для адекватної рефлексії постав-

леної проблеми. Він одним з перших наважився поставити під сумнів здатність сучасної форми західної демократії впоратися з екологічною кризою. Цінність його робіт, зокрема праці «Принцип відповідальності: у пошуках етики для технологічної цивілізації» [9], полягає в успішному забезпеченні єдності теоретичного та практичного в філософії природи. Цей учений є автором своєрідного «діагнозу» сучасної доби у розвитку цивілізації. Він обгрунтовує самоінструменталізацію духу, в межах якої розвиток технократичної цивілізації зумовлюється баченням Природи як об'єкта, на цінність котрого зважають тільки з огляду на можливість використання у споживчих цілях, тобто під утилітарно-прагматичним кутом зору.

Засуджуючи антропоцентричний тип мислення сучасного пересічного західноєвропейця, Г. Йонас бачить вихід із такого становища у переведенні багатьох питань в етичну площину, що набуває значення безпрецедентного тактичного кроку, невідомого європоцентричній традиції. Це стає основним положенням при формуванні його ідеалістичної філософії, яка в своєму онтологічному вимірі спирається на категорію доцільності буття всього живого в розумінні буття *заради* збереження самого життя на прикладі всіх інших живих істот.

Аналіз наукового доробку цих знаних фахівців дає змогу сформулювати певні **висновки** щодо особливостей «західного» погляду на низку важливих проблем сучасності з урахуванням екоментальних особливостей репрезентантів західної цивілізації.

Як бачимо, їх об'єднує занепокоєння хибною могутністю людства. Здатність сучасної раціональності впоратися із ситуацією ставиться під сумнів, оскільки раціоналістична позиція має низку вад, які частково походять корінням від неприродних по своїй сутності концепцій Бекона та Декарта і є логічним наслідком розвитку соціетального суспільства з іманентно притаманним йому байдужим ставленням до вичерпання природних ресурсів.

Причиною багаторічного ігнорування природних обмежень вбачається слабка здатність з позицій технократично-техногенної концепції європоцентризму усвідомити загрозу, яка постає перед людством і ним же породжена. Прогалини в психологічно-мотиваційній сфері свідомості, сформованої у такій ментальній традиції, ведуть в результаті до розвитку особистості з дуже вузьким колом відповідальності, змістом якого, можливо, є відповідальність *за*, характерна для антропоцентричного розуміння природи поведінки, але аж ніяк не відповідальність *перед* і *зادля* Природи.

Проте констатація такого стану речей не означає, що вирок європоцентричному типу цивілізації винесено остаточно. Результатом багаторічної праці прихильників «екологічної парадигми» — нового світогляду, який об'єднує вчених різного профілю, є низка теорій та програм з досягнення якісних змін у свідомості громадян з тим чи іншим ступенем розробленості методологічного знаряддя. Такі зміни необхідні для гармонізації суспільних

відносин, що неможливо без виховання в людини правового почуття єдності з Природою.

Через розум людина відсторонилася від своєї природної колиски, але з його ж допомогою можна прокласти шлях до порятунку — так вважають більшість західноєвропейських дослідників, зокрема й ті з них, чиї роботи аналізувались у нашій статті.

Аби сфера застосування етичних та правових норм не обмежувалася тільки людиною і міжлюдським спілкуванням, потрібне створення такої етики та системи права, які б надавали морального і, що не менш важливо, *правового* статусу всій Природі, де людина зі своїм соціумом утворювала б з нею єдину систему. В цьому разі основною ознакою європейської екоправової ментальності матиме стати її голістський характер, що передбачає усвідомлення Природи як цілісності і себе як невід'ємної від неї частини. Тоді стає вже реальною перспектива звільнення людини від тягаря антропоцентричного, деструктивно-споживацького сприйняття природного середовища. Для цього потрібні зусилля як на власне індивідуально-творчому рівні буття людини як суб'єкта права в екосфері, так і на системносуспільному рівні екоправового виховання, оскільки вагомим зрушення на шляху екологізації свідомості якомога більшої кількості людей можливі лише при цілеспрямованому впливі на неї виховних заходів і засобів. Переорієнтовані належним чином самовиховання і системно суспільне екоправове виховання у комплексі дадуть можливість по-іншому подивитися на оточуюче людину середовище, або, за висловом одного з фундаторів екософії Фрідемана-Еккарта Шварцкопфа, «...подолати власний егоїзм та прислухатися до кожного голосу, що бере участь у беззвучному грандіозному діалозі» [12, с. 140].

Скорегувати свідомість власних громадян у цьому сенсі в оптимальний строк кожній державі окремо та світовій спільноті загалом допоможе сформована на основі нової парадигми мислення система виховання, зокрема екоправового, оскільки загальновизнаною є теза про право як засіб гармонізації не тільки суспільних відносин, а й екосоціальних. За умови, що вся система права оновиться в плані наповнення екологічним контекстом усіх його галузей, завдання з формування в кожної людини системи цінностей, яка б відбивала сприйняття самого себе та інших людей в органічній єдності з іншими суб'єктами природного спільносвіту та несприйняття неприродної поведінки, є цілком реальним. Стабільно функціонуюча виховна система такого типу стане гарантією усталеності екофільних засад на ментальному рівні, а отже, і запорукою екоправової поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Морозова, В. Н. Мировая экологическая политика и международное экологическое сотрудничество [Текст] / В. Н. Морозова. — Воронеж : Изд.-полиграф. центр Воронеж. гос. ун-та, 2007. — 157 с.

2. Философский словарь [Текст] : 7-е изд., перераб. и доп. / под ред. И. Т. Фролова. — М. : Республика, 2001. — С. 320—321.
3. Андрейцев, В. И. Право екологічної безпеки [Текст] / В. И. Андрейцев. — К. : Знання-Прес, 2002. — 332 с.
4. Моисеев, Н. Н. Экология человека глазами математика: (Человек, природа и будущее цивилизации) [Текст] / Н. Н. Моисеев. — М. : Мол. гвардия, 1988. — 251 с.
5. Субетто, А. И. Экокультура как форма неклассического социоприродного гомеостаза на базе общественного интеллекта [Текст] / А. И. Субетто // Экологическая культура в научных, философских и богословских интерпретациях : матер. IX междунар. конгресса (17—19 октября 1996 г., С.-Петербург). — СПб. : Изд. фирма «Наука», 1996. — С. 112—116.
6. Шилин, К. И. Экософские начала социологии будущего [Текст] / К. И. Шилин ; науч. ред. С. В. Шефель. — М. : Социум, 2000. — 352 с. — (Первая энциклопедия третьего тысячелетия ; т. 1).
7. Яновский, Р. Г. Глобальные изменения и социальная безопасность [Текст] / Р. Г. Яновский. — М. : Academia, 1999. — 358 с.
8. Хесле, В. Философия и экология [Текст] — [Электронный ресурс] / В. Хесле. — Режим доступа // [http:// books.prometeu.org/read/14/12667.html](http://books.prometeu.org/read/14/12667.html)
9. Йонас, Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації [Текст] / Г. Йонас ; пер. з нім. А. Н. Єрмоленко, В. А. Єрмоленко. — К. : Лібра, 2001. — 400 с.
10. Маєр-Абіх, К. М. Повстання на захист природи. Від доквілля до спільноті [Текст] / К. М. Маєр-Абіх ; пер. з нім. А. Єрмоленко. — К. : Лібра, 2004. — 196 с.
11. Основной Закон ФРГ от 23 мая 1949 г. [Текст] // Конституции государств Европейского Союза. — М. : Издат. гр. ИНФРА М. Норма, 1997. — С. 181—234.
12. Шварцкопф, Ф.-Э. Метаморфоза данного: на пути к созданию экологии сознания [Текст] / Ф.-Э. Шварцкопф ; пер. с англ. Н. Ляняшин. — М. : Идея-Пресс, 2000. — 232 с.

ЗАПАДНАЯ ЭКОПРАВОВАЯ МЕНТАЛЬНАЯ ТРАДИЦИЯ

Захарова В. А.

Проанализировано феномен западной экоправовой ментальной традиции и выдвинуты предложения по использованию ее лучших элементов для формирования системы экоправового воспитания в современной Украине.

Ключевые слова: *экософия права, природный универсум, экоправовая ментальность, экоправовое воспитание.*

WESTERN ECOLEGAL MENTAL TRADITION

Zakharova V. O.

In the article the phenomenon of western ecolegal mental tradition have been analysed and also recommendations of using its best elements for construction the system of ecolegal education in modern Ukraine have been considered.

Key words: *ecosophy of law, natural universum (Miltwelt), ecolegal mentality, ecolegal education.*

